

Жорстоке поводження з дітьми та його наслідки

Жорстоке поводження з дітьми – це феномен, існування якого відоме з часу появи історичних записів людства. Оскільки насилля – не лише соціальне явище, воно пов'язане з природою людини.

На сьогодні не існує єдиного визначення терміна «жорстоке поводження з дітьми». Проте більшість дослідників і практиків у розвинених країнах користуються визначенням, запропонованим відомим американським психологом італійського походження Джеймсом Гарбаріно: «Будь-яку дію або бездіяльність стосовно дитини з боку батьків, осіб, які їх замінюють, а також закладів або суспільства загалом, внаслідок чого порушено фізичний або психічний розвиток, здоров'я або благополуччя дитини, а також обмежено її права й свободи, вважають жорстоким поводженням з дітьми».

Основними формами жорстокого поводження з дітьми є:

- психологічне (емоційне) насильство;
- сексуальне насильство або розбещення;
- фізичне насильство;
- нехтування інтересами та потребами дитини.

Психологічне (емоційне) насильство є стрижнем усіх видів насильства і зневаги стосовно дітей. Переважна більшість дослідників вважають, що психологічні особливості жертв насильства спричинені не стільки фізичними травмами, скільки насильством над особою.

Психологічне (емоційне) насильство може виражатися як грубим поводженням з дитиною, так і нелюбов'ю, неохайністю до неї, які демонструються різними способами. Якщо батьки постійно принижують, залякують, ображають дитину, брутально поводяться з нею, створюють для неї стресові ситуації, якщо вони насміхаються над дитиною, рідко бувають задоволені нею, то з упевненістю можна говорити про психологічне насильство над дитиною. Також емоційним насильством вважають відсутність емоційного контакту батьків з дитиною, коли батьки не проявляють своєї любові до дитини, не підбадьорюють і не приймають її.

Враховуючи думки провідних фахівців у цій галузі, пропонуємо таке робоче визначення психологічного насильства: «Психологічним (емоційним) насильством є одноразова або хронічна психічна дія на дитину або її нехтування батьками чи іншими дорослими, що призводить до порушення емоційного розвитку дитини, її поведінки і здатності до соціалізації».

Виокремлюють п'ять основних типів руйнівної поведінки значущих для дитини дорослих, зокрема, батьків, що заважають здоровому розвитку дитини, порушують її віру в себе, сприяють появі різних емоційних проблем і неадекватної поведінки:

- неприйняття;
- погрози або терор;
- ігнорування психологічних потреб дитини;
- ізоляція;
- розбещення.

Сексуальне насильство або розбещення – це залучення дитини з її згоди або без такої до сексуальних дій з дорослим (або з людиною, старшою за неї на три

й більше років) з метою отримання останнім сексуального задоволення або вигоди.

Існує поширена думка, що особи, які вчиняють сексуальне насильство над дітьми, страждають психічними захворюваннями, настільки їхні дії поза межами соціальних та етичних норм. Численні дослідження, переважно зарубіжних учених і фахівців, свідчать про те, що хоча сексуальні насильники дітей частіше хворіють на психічні захворювання, ніж інші люди, все ж таки переважно це звичайні люди, але з певними психологічними особливостями.

Сексуальне насильство впливає на фізичне та психічне здоров'я і розвиток дитини, порушує процес її соціалізації. Травматичні наслідки насильницьких дій можуть негативно впливати на особистісний розвиток дитини протягом тривалого часу, інколи – все життя.

Фізичне насильство – це навмисне нанесення фізичних ушкоджень (травм) дитині батьками (іншими особами), що спричиняють порушення фізичного чи психічного здоров'я дитини і потребують медичного втручання, або позбавляють життя.

Основними психологічними наслідками фізичного насильства є симптоми, зумовлені стресом – напруженість, головний біль, психосоматичні розлади. Дитина, яку ображають, стає замкнутою, тривожною. Оскільки вона не знає, коли станеться наступний напад, дитина завжди насторожі, для неї характерна підвищена збудливість, готовність до нападу, а також страх перед майбутнім випробуванням болем. Щоб уникнути цього, дитина намагається не думати і не говорити про події, що травмують, вона прагне витіснити всі думки та спогади про заподіяну їй шкоду. На всі запитання, пов'язані з такими подіями, маленькі діти часто відповідають «не знаю».

Відчуваючи гнів проти того, що з нею відбувається, дитина стає агресивною щодо слабших – дітей чи тварин. Для дітей, що переживають фізичне насильство, характерні нав'язливі думки, що з'являються ніби нізвідки, тому їм важко зосередитися на грі або на занятті, вони неуважні, уникають спілкування з однолітками, відстають у розвитку.

Нехтування інтересами та потребами дитини – це відсутність належного забезпечення основних потреб дитини в їжі, одязі, житлі, вихованні, освіті, медичній допомозі з боку батьків або осіб, які їх замінюють, з об'єктивних причин (бідність, психічні хвороби, недосвідченість) і без таких.

Звичайно ж, усім батькам добре відоме значення повноцінного харчування, належного догляду, надання вчасної медичної допомоги для нормального зростання і розвитку дитини. А от про значення емоційного спілкування для розвитку дитини, особливо у перші роки життя, на жаль, знають не всі. Перший рік життя дитина проводить із матір'ю, і порушення материнсько-дитячих стосунків у цей період завдає непоправної шкоди не лише психічному, а й фізичному розвитку дитини. Нехтування емоційними потребами дитини, відсутність доброзичливого, ніжного спілкування з дитиною під час догляду, відсторонення від проблем розвитку дитини тісно пов'язані з психологічним (емоційним) насильством.

Усі форми жорстокого поводження пов'язані між собою та негативно впливають на особистість дитини.